

Waardecreatie door systematische reflectie: Het versterken van praktijkverandering door netwerklere

Citation for published version (APA):

Van Veen, D., Vrieling, E., & Besselink, E. (2016). Waardecreatie door systematische reflectie: Het versterken van praktijkverandering door netwerklere. In L. van Aert, & E. Veenhuis (Eds.), *Delen is versterken: Educatiejaarboek 2016 Iselinge Hogeschool* (pp. 63-73). Iselinge Hogeschool.

Document status and date:

Published: 01/01/2016

Document Version:

Peer reviewed version

Please check the document version of this publication:

- A submitted manuscript is the version of the article upon submission and before peer-review. There can be important differences between the submitted version and the official published version of record. People interested in the research are advised to contact the author for the final version of the publication, or visit the DOI to the publisher's website.
- The final author version and the galley proof are versions of the publication after peer review.
- The final published version features the final layout of the paper including the volume, issue and page numbers.

[Link to publication](#)

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

If the publication is distributed under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license above, please follow below link for the End User Agreement:

<https://www.ou.nl/taverne-agreement>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at:

pure-support@ou.nl

providing details and we will investigate your claim.

Downloaded from <https://research.ou.nl/> on date: 29 Jan. 2023

Open Universiteit
www.ou.nl

Waardecreatie door systematische reflectie: het versterken van praktijkverandering door netwerkleren

Diana van Veen, Emmy Vrieling en Eric Besselink

Samenvatting

In dit artikel wordt beschreven hoe de leernetwerken van Hogeschool Iselinge en de daaraan verbonden opleidingsscholen verandering teweeg kunnen brengen in de onderwijspraktijk door het toepassen van systematische reflectie. Aan de hand van citaten wordt geïllustreerd welke veranderingen in de praktijk zichtbaar zijn geworden in de leernetwerken in het cursusjaar 2015-2016. Er wordt daarnaast beschreven op welke wijze systematische reflectie is toegepast in de leernetwerken. Ook wordt getoond hoe het Model 'Waardecreatie door Systematische Reflectie' leernetwerken kan faciliteren in het systematisch reflecteren op ervaringen met toepassing en implementatie van ontwikkelde groepsproducten. Tot slot worden er aanbevelingen gegeven aan leernetwerken voor het versterken van praktijkverandering.

Aan de slag in de leernetwerken: een korte schets

Binnen Hogeschool Iselinge staat netwerkleren hoog in het vaandel. De leernetwerken van de hogeschool en de daaraan verbonden opleidingsscholen geven op eigentijdse wijze vorm aan professionalisering van (aanstaande) leraren basisonderwijs en hogeschooldocenten. In leernetwerken waarin op basis van gelijkwaardigheid thema's worden aangepakt vindt een duurzame professionalisering plaats die kansen biedt voor verandering van het onderwijs. De netwerken waarin leraren professionaliseren zijn niet alleen waardevol als het gaat om de ontwikkeling van deze individuele leraren. Ze leveren ook een bijdrage aan de implementatie van innovaties en aan een verbeterde onderwijspraktijk (De Laat, 2012). De leernetwerken waarin Hogeschool Iselinge samenwerkt met de opleidingsscholen zijn sinds 2013 actief.

De vijf leernetwerken pakken thema's aan die spelen binnen de basisscholen, met als doel het onderwijs rond deze thema's te verbeteren. Ieder leernetwerk draait om een eigen thema, te weten: stellen, leesbeleving, sociale veiligheid, ouderbetrokkenheid en omgaan met verschillen. De deelnemers (leraren basisonderwijs van de opleidingsscholen, derde- en vierdejaars studenten en hogeschooldocenten) bepalen samen op welke wijze ze de thema's uitwerken. De verschillende producten die zij ontwikkelen worden ingezet in de basisscholen en de lerarenopleiding. De opbrengsten van de netwerken zijn door de inzet van de producten zichtbaar voor de collega leraren basisonderwijs, de opleidingsscholen en de opleiding.

In september 2015 start een cursusjaar waarin de netwerken acht keer op Hogeschool Iselinge samenkomen. Tijdens deze netwerkdagen verdiepen de deelnemers zich in het

thema. Ze verwerven kennis en vaardigheden die zij in de praktijk kunnen inzetten en ontwikkelen materialen voor het onderwijs in de basisscholen en de opleiding.

De ontwikkeling van de leernetwerken in beeld

Vanaf de start in 2013 zijn de leernetwerken onderwerp van onderzoek. In samenwerking met het Welten-instituut van de Open Universiteit wordt het groepsproces gevolgd en gefaciliteerd aan de hand van het dimensieraamwerk voor sociaal leren (Vrieling, Van den Beemt, & De Laat, 2015). Het dimensieraamwerk biedt de mogelijkheid om het professionaliseren in de leernetwerken in beeld te brengen. Het laat zien waar de accenten liggen als het gaat om doelen van de leernetwerken, de verbondenheid binnen de leernetwerken, de zelfsturing van het proces in de leernetwerken en de mate waarin contacten met anderen buiten de leernetwerken worden gelegd. Door deze accenten in beeld te brengen en naar de leernetwerken terug te koppelen, kunnen de leernetwerken keuzes maken over de manier waarop zij hun leernetwerk willen vormgeven. De leernetwerken worden op deze wijze gefaciliteerd met handvatten voor het proces van professionaliseren.

Nu de leernetwerken langer bij elkaar zijn, komt uit het onderzoek naar voren dat de deelnemers steeds vertrouwer met elkaar raken. Deze ontwikkeling leidde tot de verwachting dat er een verdieping zou plaatsvinden in het groepsproces. Een verdieping die zichtbaar wordt in de discussies over ontwikkelde materialen, in de criteria voor de feedback die wordt gegeven, in de mate waarin de netwerken reflecteren op hun functioneren en in de mate waarin de leernetwerken gebruik maken van expertise buiten de leernetwerken. Verdieping van het groepsproces kan leiden tot een hogere kwaliteit van de groepsproducten die de verbinding vormen met de praktijk in de basisscholen en de opleiding. De toepassing van deze groepsproducten leidt tot adaptie van de kennis over de thema's van de leernetwerken en verandering van het onderwijs. Adaptie in de vorm van verandering heeft een belangrijke rol in het doel het onderwijs te verbeteren. Er is echter nog weinig bekend over langer lopende leernetwerken en de mogelijke adaptie die leidt tot verbeteringen in de praktijk (De Laat & Strijbos, 2014). In het cursusjaar 2015-2016 ligt het accent van het onderzoek eerst op de mogelijke verdieping in het groepsproces en de ontwikkeling van de groepsproducten. Vanaf februari wordt het accent verlegd naar adaptie van de kennis over de thema's. In een verkenning wordt onderzocht welke verandering in de praktijk zichtbaar wordt tijdens de netwerkbijeenkomsten. En wordt onderzocht hoe de adaptie in de vorm van verandering kan worden gefaciliteerd.

Verbeteren door veranderen

De leernetwerken van Hogeschool Iselinge hebben als doel het onderwijs te verbeteren; verbetering betekent verandering. Een verandering in de uitvoering van het onderwijs zoals

bijvoorbeeld: verandering van een methode, verandering in de manier waarop wordt getoetst en verandering in de didactiek. Maar ook een verandering in de opvattingen en inzichten over het onderwijs, zoals bijvoorbeeld: verandering in kennis over een bepaald onderwerp of verandering in de overtuiging over hoe bepaalde problemen worden aangepakt (Katz & Earl, 2010). Om de verandering te realiseren is het van belang dat nieuwe kennis en groepsproducten worden toegepast. De ervaring dat het toegepaste groepsproduct werkt, zorgt dat er een verandering in de uitvoering en de opvattingen optreedt. Een verandering in de resultaten van de leerlingen is daarbij een sterke stimulans om een duurzame verandering te bereiken (Guskey, 2002).

Om de veranderingen die plaatsvinden zichtbaar te maken, hebben Wenger, Trayner en De Laat (2011) de *waardcreatieverhalen* ontwikkeld. De *waardcreatieverhalen* maken het mogelijk om het leren in leernetwerken en de verandering die hiermee samenhangt zichtbaar te maken. Er worden hierin vijf waarden onderscheiden die een niveau van verandering weergeven: productieve activiteiten, nuttige bronnen, veranderde praktijk, zichtbare opbrengsten en nieuwe inzichten. Deze vijf waarden van netwerklernen worden hieronder beschreven zoals geobserveerd in de hogeschool.

Veranderingen in de leernetwerken

Tijdens de netwerkbijeenkomsten van de leernetwerken van Hogeschool Iselinge en de opleidingsscholen is er sprake van de eerste twee waarden: productieve activiteiten en nuttige bronnen. Allereerst zijn productieve activiteiten zichtbaar: de activiteiten waarbij deelnemers met elkaar in gesprek gaan, vragen stellen en antwoorden krijgen die een directe verandering oplevert in aspiraties, perspectieven en kennis. Daarnaast is te zien hoe er waardevolle kennis, vaardigheden en contacten voor de praktijk worden opgedaan: nuttige bronnen die mee terug kunnen worden genomen naar de praktijk. Deze nuttige bronnen krijgen binnen de leernetwerken een concrete vorm in de ontwikkelde groepsproducten.

Veranderingen in de praktijk

Na de veranderingen door productieve activiteiten en nuttige bronnen in de leernetwerken verschuift de focus in de waardecreatie naar de praktijk. Met name deze veranderingen zijn interessant in de ontwikkeling van de leernetwerken van Hogeschool Iselinge en de opleidingsscholen. De ontwikkeling van de leernetwerken laat zien dat zij in het cursusjaar 2015-2016 in de cultiveerfase zijn beland: de fase waarin deelnemers vertrouwd met elkaar zijn geraakt, er leeropbrengsten zichtbaar zijn en nieuwe leervragen makkelijker worden opgepakt. Deze fase wordt mogelijk als leernetwerken langer bestaan. In de volgende paragraaf wordt beschreven wat de waarden, de drie niveaus van praktijkverandering

inhouden en hoe deze zichtbaar worden vanuit het netwerkleren. Door middel van illustratieve uitspraken van deelnemers worden de praktijkveranderingen onderbouwd.

Veranderde praktijk

Het eerste niveau van verandering dat zichtbaar wordt is de veranderde praktijk. Er is sprake van veranderde praktijk als de deelnemers de opgedane kennis, maar vooral de ontwikkelde producten toepassen in hun klas, school of bestuur. De ervaringen met het toepassen van de producten nemen de deelnemers mee terug naar de netwerkbijeenkomsten. Hier delen zij de ervaringen met de andere deelnemers. Uit deze gedeelde ervaringen komt naar voren dat er voor de deelnemers sprake is van een verandering op het niveau van veranderde praktijk. Een leraar basisonderwijs vertelt hoe zij het invoeren van een vast voorleesmoment naar aanleiding van het thema opbrengstgericht werken met lezen heeft ervaren:

“Ik doe het nu zelf onder het fruit eten en dat gaat perfect. Elke dag. Ik was altijd zoekende naar het moment dat ik eraan toe kwam; een beetje een vast moment helpt wel.”

Niet alleen deelnemers van de leernetwerken zetten de groepsproducten in; de materialen worden ook gedeeld in de eigen scholen. Collega leraren en schoolteams in de basisscholen maken er gebruik van, waardoor er een olievlekwerking kan uitgaan van de leernetwerken en er een veranderde praktijk wordt gerealiseerd binnen de school en het bestuur. Een leraar basisonderwijs van een van de basisscholen die meedoet aan de leernetwerken geeft als belangrijkste verandering door de ontwikkelde producten van de leernetwerken het volgende aan:

“Ik heb veel lesideeën en werkvormen kunnen toepassen in mijn klas.”

Zichtbare opbrengsten

De veranderde praktijk wordt gevolgd door de zichtbare opbrengsten. Zichtbare opbrengsten vormen een belangrijke schakel tussen het toepassen van nieuwe kennis, aanpakken en materialen en de verandering van overtuigingen. Zien dat iets werkt, versterkt de bereidheid om een bestaande aanpak of bestaande opvattingen te veranderen en nieuwe inzichten te verkrijgen. Dit geldt zowel voor de deelnemers van de leernetwerken als voor de collega leraren, schoolteams en de docenten binnen de opleiding. Bij de verandering op het niveau van de zichtbare opbrengsten wordt bekeken wat de veranderde praktijk heeft opgeleverd voor de leraar, de leerlingen, het team en/of de organisatie. De zichtbare

opbrengsten die gedeeld worden in de leernetwerken nemen verschillende vormen aan. Leraren vertellen wat zij zien gebeuren in hun klas en school.

“Leerlingen hebben een veel meer onderzoekende houding. Soms krijg ik zelfs mailtjes na schooltijd over bepaalde onderzoeksvragen en het leeft ook buiten school bij de leerlingen. Het leren gaat door na schooltijd.”

“Maar morgen is er dan weer een teamvergadering waarin de opbrengsten besproken worden. De kinderen die normaal een E scoren, hebben nu een D gescoord.”

“Met name voor groep 7; er werd weinig met boeken gedaan; leesbeleving werd te weinig gestimuleerd. Dit jaar is het al heel anders. Ik vind wel dat er echt een effect is in de klassen.”

“Dat is wel het leuke nu; we hebben gezegd we gaan dit jaar experimenteren en je ziet dat er nu vanzelf een soort lijn gaat ontstaan wat het beste past de leeftijd van de kinderen.”

Nieuwe inzichten

De meest vergaande verandering is wanneer er sprake is van nieuwe inzichten. Deze nieuwe inzichten houden in dat er sprake is van structurele veranderingen in de opvattingen en perspectieven op de uitvoering van het beroep als leraar. Hiervoor moeten oude overtuigingen worden losgelaten. Dit niveau van verandering vraagt om tijd en het doorlopen van de eerdere niveaus van verandering. In de leernetwerken gebeurt het regelmatig dat deelnemers tot het inzicht komen dat hun kennis over het thema is toegenomen.

“Leeft het een beetje bij jullie op school? Het team zit natuurlijk niet in de werkgroep; het is nu net een beetje gaan leven dankzij de visiebepaling. Dan merk je dat je er best veel van af weet.”

In een van de leernetwerken ontstaat na het terugkoppelen van ervaringen een nieuw inzicht met betrekking tot het implementeren van het door hen ontwikkelde product.

“Omdat we merken dat we daar eigenlijk te snel overheen gestapt zijn, over de leerkrachtvaardigheden en de leerlingvaardigheden, die hebben we kort benoemd, maar hebben we niet ingetraind of ingesleten volgens een stappenplan.”

Naar aanleiding van het delen van ervaringen vanuit de basisscholen blijkt dat er overeenkomsten zijn tussen de ervaringen van de leraren basisonderwijs en de docenten van de hogeschool. De aanpak van de basisschool leidt tot het inzicht bij de hogeschooldocenten dat deze ook binnen de hogeschool kan worden ingezet.

“En als je het hier hebt over een teambespreking; er zijn dus enkele dingen die wij in het team zouden moeten bespreken. Wij allemaal, over consequent zijn over dit soort dingen. We hebben het over de voorbereiding. Hoe gaan wij nou om met studenten die niets voorbereiden?”

Waardecreatie door systematische reflectie

Het delen van de ervaringen in de praktijk is een belangrijk middel om het proces van verandering in gang te zetten en zichtbaar te maken. Het is fijn om successen en bereikte veranderingen te delen; netwerkdeelnemers zijn enthousiast en het motiveert om door te gaan met de taken die zij zichzelf hebben gesteld. Om de gedeelde veranderingen te borgen, te verbreden en te verdiepen is echter meer nodig dan alleen het delen van de ervaringen. Wanneer het delen wordt gevolgd door reflectie, ontstaat er een leerlus waarbij de positieve en negatieve ervaringen in de praktijk kunnen leiden tot een bijstelling van de ontwikkelde producten, de kennis en de inzichten rondom het thema van de leernetwerken (Wenger-Trayner, 2014).

Reflectie is geen nieuwe vaardigheid voor de (aanstaande) leraren en docenten. In de praktijk gebruiken zij reflectie vaak om korte termijn doelen te bereiken. Doelen die samenhangen met het oplossen van problemen in de praktische uitvoering van het onderwijs, de zogenaamde actiegerichte reflectie. Voor de lange termijn is het van belang op een meer systematische manier te reflecteren. Systematische reflectie biedt namelijk de mogelijkheid om de verandering die plaatsvindt te borgen door in een cyclus van actiegerichte naar betekenisgerichte reflectie een verdieping van het leren te realiseren (Vrieling, Stijnen, Knaapen, & Van Maanen, 2014).

Vanuit het delen van de ervaringen met de groepsproducten gaan deelnemers actiegericht reflecteren. Ze kijken daarbij naar de toepassing van de groepsproducten tijdens de

uitvoering van het onderwijs. De deelnemers kunnen elkaar onderling stimuleren door vragen te stellen die zijn gericht op het beschrijven van de situatie, het evalueren van de situatie en het plannen van de aanpak bij de inzet van de groepsproducten. Om een verdieping van de reflectie te realiseren is het van belang gebruik te maken van betekenisgerichte reflectie. Deze reflectie is gericht op het begrijpen van de onderliggende processen. Door elkaar kritische vragen te stellen kunnen de deelnemers de situatie waarin zij de producten hebben toegepast analyseren: Welke factoren spelen een rol? Wat is stimulerend? Wat is belemmerend? Deze analyse biedt de basis voor kritisch nadenken over de situatie. Alle informatie wordt op een rijtje gezet: de ervaringen, de analyse, de theorie en de meningen van anderen. Op basis hiervan kunnen de deelnemers hun mening bepalen en nieuwe inzichten verwerven. Deze nemen zij weer mee in de aanpassing, toepassing en ontwikkeling van hun onderwijs en producten.

Audio opnames van de netwerkbijeenkomsten maken zichtbaar hoe de leernetwerken omgaan met de ervaringen die zij en anderen in de praktijk opdoen. De reflectie start met actiegerichte reflectie gericht op de uitvoering waarbij de deelnemers een beschrijving geven van de ervaringen in de praktijk; de situatie wordt geschetst.

“Dat was zo mooi in groep 4; daar hadden ze ruzie gehad. Dan doen ze een rollenspel. Dan zien de kinderen van oh, ja, maar oké, dus we hadden het eigenlijk op een heel andere manier moeten doen.”

Deze situatiebeschrijving wordt gevolgd door het evalueren: Wat ging er goed; wat ging er niet goed? Samen hierover praten, vragen stellen en ervaringen delen zorgt hier voor overzicht. Daarna kan worden besloten hoe het vervolg er uit gaat zien. Wat wordt er de volgende keer anders opgepakt; wat zijn nu de plannen.

“Wat voor dingen zouden er nog meer voor kunnen zorgen, gewoon algemeen voor de implementatie. De overlegmomenten als team, van hoe gaan we daar mee om. Als we dan een teamvergadering hebben, zijn dat dingen die eigenlijk nooit bij me opkomen. Als ik dan kijk hoe bij ons de inhoud aan bod komt, dan zou ik inderdaad pleiten dat het ingepland gaat worden.”

Deze doorloop van activiteiten tijdens actiegerichte reflectie maakt het mogelijk om door te gaan naar betekenisgerichte reflectie. De eerste stap is het onderscheiden van factoren die meespelen in de situatie. Welke factoren werken bevorderend, welke belemmerend, is er

sprake van een samenspel van factoren? Door deze analyse wordt het onderliggende proces in beeld gebracht.

“Kun jij aangeven wat voor de kinderen lastig was om uit te voeren binnen onderzoekend leren?”

“Ik merk dat bij veel kinderen dat ze plannings lastig vinden. Ze hebben dan hun mindmap gemaakt, maar toch als ze dan aan het zoeken zijn, dan dwalen ze heel gauw af, vind ik.”

“En hoe denk je dat dat komt? Waar ligt dat aan?”

“Dan zien ze ook van alles op het internet en dan blijft het niet altijd gericht bij wat ze echt aan het zoeken zijn.”

“En komt dat dan omdat ze niet goed weten wat ze moeten zoeken?”

“Hoe vind ik een goede bron, ik denk dat dat nog een lastig iets is . Het is heel makkelijk om in te tikken ‘wat eten ze in’ en niet te denken aan andere zoektermen of dat ze niet een volledige vraag typen.”

“En wat jij zegt, zoekmachines, ze komen toch vaak uit bij Wikipedia. Ze gaan dan letterlijk overschrijven en begrijpen waarschijnlijk zelf niet eens wat ze gaan opschrijven en echt gaan onderzoeken.”

“Wordt het dan niet opzoekend leren? “

De volgende stap bestaat uit het vergelijken van het geschetste beeld met de theorie. Komen beeld en theorie overeen? En komt dit overeen met de ervaringen van anderen? Door kritisch na te denken kunnen de deelnemers hun inzichten bijstellen. Deze nieuwe inzichten vormen de basis voor een nieuwe cyclus in het ontwikkelen van de materialen, de toepassing in de praktijk en de verandering van het onderwijs binnen de scholen. Door samen vanuit de theorie aan de slag te gaan met een thema en dit te koppelen aan de praktijkervaring gebeurt het dat een netwerk tot het besef komt dat zij zelf en hun collega's nog aan een competentie moeten werken.

“Het punt is denk ik ook dat we zelf nog te weinig kennis hebben van de boeken. Dan denk ik, maar als je wel zelf de boeken leest, dan kan je gewoon wel de kinderen motiveren om het boek te lezen.”

“Dat is het hem, je moet als leerkracht, probeer je literaire competentie bij kinderen te ontwikkelen, maar daarom moet je wel eerst zelf”

Model voor waardecreatie door systematische reflectie

In de leernetwerken van Hogeschool Iselinge en de opleidingsscholen wordt tijdens het onderzoek zichtbaar hoe er een wisselwerking ontstaat tussen de veranderingen in de praktijk en het proces in de leernetwerken: de ontwikkelde groepsproducten vinden via deelnemers hun weg naar basisscholen en lerarenopleiding, waarna de deelnemers hun ervaringen weer mee terugnemen naar de leernetwerken. Deze ervaringen vormen in de leernetwerken van de hogeschool de basis voor zowel actiegerichte als betekenisgerichte reflectie die leidt tot het aanpassen van groepsproducten, het plannen van vervolgvacaties, het veranderen van inzichten en ten slotte tot een verandering en verbetering in het onderwijs.

Door de leernetwerken bewust te maken van deze wisselwerking wordt het mogelijk hen te faciliteren in het versterken van de veranderingen in de praktijk. Het model zoals weergegeven in Box 1 maakt voor de leernetwerken zichtbaar hoe waardecreatie in de praktijk vorm krijgt in de waarden 'veranderde praktijk', 'zichtbare opbrengsten' en 'nieuwe inzichten'. In samenhang daarmee wordt zichtbaar gemaakt hoe actiegerichte reflectie gevolgd door betekenisgerichte reflectie deze veranderingen kan versterken. De weergave van activiteiten die doorlopen worden in systematische reflectie, biedt de leernetwerken handvatten om het proces van verandering te verdiepen, te verbreden en te borgen in de praktijk.

Aanbevelingen

Op basis van de verkennende studie en de bevindingen daarin tot nu toe kunnen de volgende aanbevelingen worden gedaan aan de leernetwerken voor het versterken van het proces van verandering binnen de praktijk:

- Start het netwerkoverleg met de beschrijving van ervaringen met de producten en aanpakken in de praktijk. Het is van belang dat de praktijkervaringen met de producten en de implementatie ervan in de scholen en de opleiding worden gedeeld tijdens de netwerkbijeenkomsten. Door het te agenderen en er voldoende tijd voor te reserveren op de agenda wordt het mogelijk dit structureel in de bijeenkomsten in te bouwen.
- Zorg ervoor dat het delen van de ervaringen wordt gevolgd door actiegerichte reflectie: beschrijven, evalueren en plannen. Stel elkaar kritische vragen, zoals: Wat ging goed, wat kan er beter? Kun je voorbeelden noemen? Wat waren de reacties van kinderen, ouders, collega's? Wat wordt het vervolg? Wat blijft behouden, wat wordt anders opgepakt?
- Maak gebruik van betekenisgerichte reflectie zodat een stap verder wordt gegaan dan een oplossing of aanpassing die voor de korte termijn werkt. Dit start met goed

kijken naar factoren die een rol spelen bij het toepassen van producten. Welke factoren zijn bevorderend, welke belemmerend? Welke verschillen zie je tussen de periode voor en na het toepassen van de producten? Wil je dit al in een vroeg stadium goed opbouwen, maak dan gerichte afspraken over het uitproberen van nieuwe materialen en stel criteria op. Door op basis van de oorspronkelijke vraag en de theorie criteria op te stellen kan er gericht worden vastgesteld wat de effecten zijn van de toepassing van de producten. En kan er worden vastgesteld welke aanpassingen nodig zijn om de producten duurzaam in te zetten in de praktijk. Stel vragen als: Werkt dit? Levert dit een verbetering op van het onderwijs? Stel deze vragen ook tijdens het proces van ontwikkelen en testen.

- Kijk terug naar de theorie die de basis vormde voor de ontwikkeling van de producten: Klopt dit met de ervaringen in de praktijk? Wat zijn de ervaringen van de anderen zoals collega's en andere scholen? Welk beeld ontstaat er dan? Biedt dit nieuwe inzichten? Kun je hiermee verder?
- Neem de tijd om als leernetwerk te reflecteren op het proces van ontwikkelen, toepassen, delen en reflecteren. Maak daarbij gebruik van het Model 'Waardecreatie door Systematische Reflectie' (zie Box 1) om samen te bepalen van welke waarde sprake is in de praktijk: veranderde praktijk, zichtbare opbrengsten of nieuwe inzichten? Neem de tijd om te analyseren of er sprake is van een doorloop van actiegerichte reflectie naar betekenisgerichte reflectie door middel van de activiteiten: beschrijven, evalueren, plannen, analyse en kritisch nadenken.
- Maak in een leernetwerk waarin aanstaande leraren meedraaien gebruik van modellering bij het geven van peerfeedback, het stellen van vragen en de stappen van systematische reflectie; door hardop denken laat je daarmee zien hoe het geven van feedback en het reflecteren wordt opgebouwd. Modellering stelt aanstaande leraren in staat zich deze vaardigheden eigen te maken.
- Voed het leernetwerk door gebruik te maken van de expertise en ervaringen van anderen zoals experts en andere leernetwerken. Nodig experts uit in het leernetwerk of loop mee met andere leernetwerken. Zoek de samenwerking met anderen om elkaar te versterken. Bezoek ook conferenties en studiedagen over het thema.
- Deel actief om een olievlekwerking te krijgen. Denk aan workshops, co-teaching en begeleiding bij projecten in de basisscholen en de opleiding. Laat weten wat de resultaten zijn door rapportage in vaktijdschriften. Denk ook aan de contacten, eigen netwerken; zijn er dingen die je daar kunt delen? Kan dat op een eenvoudige manier?

Tot slot kunnen we concluderen dat de wisselwerking tussen netwerkleren en praktijkonderzoek kan leiden tot versterking van verandering in de praktijk. Het Model 'Waardecreatie door Systematische Reflectie' kan daarbij ondersteunend zijn. Vanuit de

aanbevelingen in dit artikel kunnen leernetwerken de ingezette verandering in de praktijk versterken en verduurzamen.

Bronnen

De Laat, M. (2012). *Enabling professional development networks: How connected are you?* Heerlen: LOOK, Open University of the Netherlands.

De Laat, M., & Strijbos, J. – W. (2014). Unfolding perspectives on networked professional learning: exploring ties and time. *Frontline Learning Research*(5), 72-80.

Guskey, T. R. (2002) Professional Development and Teacher Change. *Teachers and Teaching* (8)3, 381-391.

Katz, S., & Earl, L. (2010). Learning about networked learning Communities. *School Effectiveness and School Improvement* (21)1, 27-51.

Vrieling, E., Stijnen, S., Knaapen, M., & Van Maanen, N. (2014). Van actiegerichte naar betekenisgerichte reflectie. *Onderwijsinnovatie* 16(4), 36-39.

Vrieling, E., Van den Beemt, A., & De Laat, M. (2015). What's in a name: dimensions of social learning in teacher groups. *Teachers and teaching: theory and practice*. DOI <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13540602.2015.1058588>.

Wenger, E., Trayner, B., & De Laat, M. (2011). *Telling stories about the value of communities and networks: A toolkit*. Heerlen: Open Universiteit Nederland.

Wenger-Trayner, B. (2014). Learning partnerships in the program for capacity building to strengthen good financial governance in Southern and Eastern Africa 2010-2014, world bank. Verkregen van internet op 10-01-2016 van <http://sadcopac.pac-networks.org/file/view/14-11-21+WB+report+SADCOPAC+EAAPAC.pdf>

Diana van Veen is masterstudent Onderwijs- en leerwetenschappen aan de Open Universiteit. Emmy Vrieling is verbonden als Universitair Docent aan het Welten-instituut van de Open Universiteit. Eric Besselink is als voorzitter van de regiegroep onderzoek en projectleider academische werkplaats verbonden aan Iselinge Hogeschool.

Reacties? Vragen?

Neem contact op met dianavanveen@live.nl

Box 1 Model 'Waardecreatie door Systematische Reflectie' geconstrueerd door Diana van Veen en Emmy Vrieling gebaseerd op niveaus van verandering zoals beschreven in Wenger et al. (2011) en actiegerichte en betekenisgerichte reflectie zoals beschreven in Vrieling et al. (2014).

